

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Γ'.

Ὅλον ἔστι περὶ τοῦ ἄν. θεοῦ καὶ ἀθανάτου
βουλεύσαστο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1881

ἔτων ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ ε' τεύχει τοῦ Β' τόμου καὶ τῷ α' τοῦ Γ' καὶ πρό τινων μηνῶν ἐν τῷδε τῷ περιοδικῷ, τόμῳ Γ', τεύχει Β', ποιούμενοι τὸν λόγον περὶ τῶν βοιωτικῶν γραφῶν κε, σε, η, υ αὐ καὶ οἰ.

Σ Ο Φ Ι Σ Τ Α Ι

ΥΠΟ ΣΤ. ΛΕΛΕΚΟΥ

καθηγητοῦ.

(Συνέχ. ἴδε τεῦχ. Ε' καὶ Γ' σελ. 169).

Βίος τῶν σοφιστῶν.—*Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης* πρῶτος ἑαυτὸν ὠνόμασε σοφιστήν. Οὗτος ἐγεννήθη τὸ 480 π.Χ. λέγεται δὲ ὅτι ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Δημοκρίτου· ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται πιθανόν, διότι ἦτο πρεσβύτερος ὁ Πρωταγόρας· πρὸς τούτοις δὲ φέρεται «ὅτι πρῶτος τὴν καλουμένην τύλην, ἐφ' ἧς τὰ φορτία βαστάζουσιν, εὔρεν, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ παιδείας· φορμοφόρος γὰρ ἦν, ὡς καὶ Ἐπίκουρός ποῦ φησι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἤρθη πρὸς Δημόκριτον, ξύλα δεδεκῶς ὀφθεις» (α) ἀλλὰ τοῦτο μυθῶδες ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται. Ὅτι δὲ ὁ σοφιστὴς περιερχόμενος τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐδίδασκεν ἀντὶ μισθοῦ, γίνεται δῆλον ἐν τοῖς διαλόγοις τοῦ Πλάτωνος. «σὺ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυζάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας σοφιστὴν ἐπονομάσας σεαυτὸν ἀπέφηνας παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιώσας ἄρνησθαι.» (β) Οὐ μόνον δὲ οἱ νέοι τῶν τότε εὐπορωτέρων καὶ ἐπιφανεστέρων οἰκῶν ἐθήρευον μετὰ μεγάλης προθυμίας τὴν μετ' αὐτοῦ δμιλίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀνομαστότατοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἄνδρες, οἷος ὁ Περικλῆς, Εὐριπίδης καὶ ἄλλοι. Μετὰ ταῦτα ὁμῶς, ἐπειδὴ συνέγραψε βιβλίον τι περὶ θεῶν ἐν ᾧ προοιμιαζόμενος ἔλεγεν, «περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι, οὔθ' ὡς εἰσίν, οὔθ' ὡς οὐκ εἰσι, πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι, ἢ τ' ἀδηλότης καὶ βραχύς ὢν ὁ βίος

(α) Διογένης. ΙΧ. 53.

(β) Πλάτ. Πρωταγ. σ. 349.

τοῦ ἀνθρώπου,» διὰ τοῦτο ὡς ἄθεος κατηγορηθεὶς ἐφυγαδεύθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· κατὰ δὲ τὸν πρὸς τὴν Σικελίαν πλοῦν ναυαγήσας ἐτελεύτησε τὸν βίον ἐβδομηκοντούτης. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν.

Σύγχρονος δὲ τοῦ Πρωταγόρου ἦ κατὰ τι πρεσβύτερος ἦν Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, ὃς ἐγεννήθη τὸ 483 π. Χ. ὁ Πλάτων ἐν Ἰππία τῷ μείζονι περὶ τούτου λέγει· «Γοργίας ὁ Λεοντῖνος σοφιστῆς δεῦρο ἀφίκετο (428 π. Χ.) δημοσίᾳ οἰκοθεν πρεσβεύσων ὡς ἰκανώτατος ὢν Λεοντίνων τὰ κοινὰ πράττειν καὶ ἔν τε τῷ δήμῳ ἔδοξεν ἄριστα εἰπεῖν καὶ ἰδίᾳ ἐπιδείξεισ ποιούμενος καὶ συνῶν τοῖς νέοις χρήματα πολλὰ εἰργάσατο καὶ ἔλαβεν ἐκ τῆσδε τῆσ πόλεωσ.» Ὁ Γοργίας ἦν γνωστὸς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι ὡς ῥήτωρ καὶ διδάσκαλος τῆσ ῥητορικῆσ· ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους τῷ ξενίζοντι τῆσ λέξεωσ, ὄντας εὐφυνεῖσ καὶ φιλολόγους (α). Ἐμιμήθησαν δὲ τὴν λέξιν τοῦ Γοργίου οὐ μόνον οἱ πεζοὶ συγγραφεῖσ, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ἰσοκράτης καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ποιηταί· πολλὰς δὲ πόλεις περιελθὼν συνέλεξε διδάσκων οὐκ ὀλίγα χρήματα· τελευταῖον φαίνεται διατρίβων ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπου ἀπέθανεν βαθύτατον ἄγων γῆρασ.

Πρόδικος ὁ Κεῖος, δμῶπολις τῶν ποιητῶν Σιμωνίδου καὶ Βακχυλίδου, λέγεται ὅτι ἦτο διδάσκαλος τῆσ ἀρετῆσ· οὗτος ἦν ὀνομαστότατος ἐπὶ χρηστότητι ἠθῶν καὶ ἐπὶ σοφίᾳ, ὅθεν καὶ τὸ παροιμιῶδες «Προδίκου σοφώτερος.» Ὅτι δὲ μεγάλην ἀξίαν εἶχεν ὁ Πρόδικος γίνεται φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι οὐ μόνον ὁ Σωκράτης πυκνότατα ἐφοίτα εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς μαθητὰς προέτρεπεν.

Ἰππίας ὁ Ἡλεῖος κατὰ τὸ σύνθηδες τῶν σοφιστῶν πολλὰς πόλεις περιελθὼν οὐ μόνον ὀνομαστός ἐγένετο μεταχειριζόμενος πάντοτε κάμπον λόγων, ἀλλὰ καὶ χρήματα πολλὰ συνέλεξεν· ἐλθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας ἵνα ψυχαγωγῆ τοὺς φοιτῶντας πρὸς αὐτὸν καὶ περισσοτέρους ὡς αἶθεν τε θαυμαστάσ ἐπισπᾶται πάντοτε καινόν τι ἀντικείμενον ἐπραγματεύετο. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων σοφιστῶν ἦσαν καὶ ἄλλοι, Θρασύμαχος, Διονυσόδωρος, Πῶλος, Ξενιάδης ὁ Κορίνθιος καὶ λοιποί. Ἄν καὶ τὸ ὄνομα τῶν σοφιστῶν ἐξηκολούθει νὰ ἔχη σημασίαν παρὰ τοῖς ἐπαγγελλομένοις τὴν διδασκαλίαν τῆσ ῥητορικῆσ ἀντὶ χρημάτων, ὅμως ἀπὸ τῆσ ἀρχῆσ τῆσ πετάρτησ ἑκατονταετηρίδοσ κατὰ μικρὸν ἀφανῆσ ἢ σημασία τούτου γίνεται.

Γινῶμαι τῶν παλαιῶν περὶ σοφιστῶν.—Κατὰ τὸν Πλάτωνα δὲν διαφέρει

(α) Διόδ. Σικ. ΙΒ. 443 γ.

(ΠΛΑΤΩΝ — ΤΟΜΟΣ Γ' — ΤΕΥΧΟΣ Ζ' ΚΑΙ Η')

τοῦ ἀγοραίου καπήλου τοῦ ζητοῦντος ἐκ παντὸς τρόπου κέρδος χρηματικὸν ὁ σοφιστής, ὅστις κυριώτατον ἔργον ἔχει νὰ θηρεύῃ νέους καὶ πλουσίους ἵνα τούτους διδάσκων διαφορῇ τὰ βαλάντια αὐτῶν ἀφειδέστατα· καθόλου δὲ ἡ σοφιστικὴ εἶνε τέχνη τοῦ ἐξαπατᾶν καὶ περιπλέκειν πάντοτε εἰς ἀντιφάσεις τοὺς συζητοῦντας· τὰς αὐτὰς δὲ ιδέας ἔχει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῆς σοφιστικῆς, ἣν σοφὴν φαινομένην ἀποκαλεῖ καὶ οὐχὶ ἀληθῆ· «ἔστι γὰρ ἡ σοφιστικὴ φαινομένη σοφία, οὔσα δ' οὐ καὶ ὁ σοφιστής χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ' οὐκ οὔσης.» Καὶ ὁ Ξενοφῶν κατ' οὐδὲν τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους διαφέρει λέγων οὕτως· «οἱ σοφισταὶ ἐπὶ τῷ ἐξαπατᾶν λέγουσι καὶ γράφουσιν ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει καὶ οὐδένα οὐδὲν ὠφελοῦσι· οὐδὲ γὰρ σοφὸς αὐτῶν ἐγένετο οὐδεὶς οὐδ' ἔστιν. Οἱ μὲν γὰρ σοφισταὶ πλουσίους καὶ νέους θηρῶνται, οἱ δὲ φιλόσοφοι πᾶσι κοινοὶ καὶ φίλοι· τύχας δὲ ἀνδρῶν οὔτε τιμῶσιν οὔτε ἀτιμάζουσι.» Οἱ σοφισταὶ εἶνε μεθόρια φιλοσόφου τε ἀνδρὸς καὶ πολιτικοῦ, τὸ δὲ μάθημα κυρίως ἦν εὐβουλία περὶ τε τῶν οἰκείων ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικοῖ καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως, ὅπως δυνατώτατος ἂν εἴη τὰ τῆς πόλεως καὶ πράττειν καὶ λέγειν.

Τοιαῦται εἶνε περίπου αἱ δοξασίαι τῶν παλαιῶν περὶ σοφιστῶν.

Θεωρία τῶν σοφιστῶν περὶ γνώσεως. Ὁ Ἡράκλειτος, ὡς ἀνωτέρω ἐγένετο δῆλον, ὑπελάμβανεν ὅτι τὰ πάντα ῥέουσιν, ὡς ῥοὴ ποταμοῦ, καὶ οὐδὲν οὐδέποτε ὄντως ἔστι, ἀλλὰ πᾶν ἀεὶ γίγνεται· διὰ τοῦτο δὲ εἰς τὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντίληψιν οὐδεμίαν ὁ Ἡράκλειτος πίστιν ὡς παραμόνιμον ἀπέδιδεν ἐμφανίζουσαν ἡμῖν τὴν ὑπαρξίν τῶν καθ' ἕκαστον ὄντων λέγων «κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ καὶ ὠτα.» Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Παρμενίδης ψευδεῖς ἤλεγχε τὰς αἰσθήσεις. Καθόλου δὲ ἡ ὑπόληψις τοῦ Ἡρακλείτου ἦν αὕτη· ὅτι τὸ αἰσθανόμενον καὶ τὸ αἰσθητὸν ἀεὶ εἶνε ἐν διηνεκεῖ ῥοῇ καὶ ἀδιαλείπτῳ μεταβολῇ. Τὴν γενικὴν ταύτην ἀρχὴν οἱ σοφισταὶ παραλαβόντες εἰς γενικὴν ἀνύψωσαν σκέψιν. Ὁ Πρωταγόρας δοξάζει ὅτι τὰ πάντα ἐν διηνεκεῖ εἶνε κινήσει· δύο δὲ εἶδη κινήσεως εἶνε, τὸ μὲν ἔχον δύναμιν νὰ ποιῇ, τὸ δὲ νὰ πάσχη.

Αἱ δύο δὲ αὗται κινήσεις εἶνε αἴτιον τοῦ νὰ γίνωνται τὰ πράγματα ποιά τινα· οὐδενὶ ὅμως πράγματι δύναται τις νὰ ἀπονέμη φύσιν ὠρισμένην, ἀλλὰ μόνον δύναται νὰ λέγῃ ὅτι τὰ πράγματα κινουῦνται κατ' ἀλλήλων μίγνυνται καὶ πρὸς ἀλλήλα ἐνεργοῦσιν καὶ ἀλλοιοῦνται· διὰ τοῦτο δὲν δύναται τις νὰ λέγῃ ὅτι τὰ πράγματα εἶνε τι, ἢ ὅτι καθόλου εἶνε, ἀλλὰ πάντοτε μόνον ὅτι αὐτὰ γίνονται ἢ ὅτι αὐτὰ τι γίνονται· ἐν δὲ αὐτὸ καθ' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ γίνεται· ἀλλ' ἐάν τις λέγῃ ὅτι ὑπάρχει τι,

ὑπάρχει τοῦτο σχετικῶς πρὸς τι, ἢ ἐὰν λέγῃ ὅτι γίγνεται τι, τοῦτο γίνεται σχετικῶς πρὸς τι· γίγνεται τι λοιπὸν σχετικῶς πρὸς τὸ αἰσθανόμενον ὑποκείμενον· αἰσθητὸν οὐδὲν ἔσται μὴ αἰσθανόμενον. (Ἀριστοτ.) Τὸ ποιεῖν ὑπάρχει μετὰ τοῦ πάσχειν καὶ τἀνάπαλιν. Τὸ ποιεῖν αὐτὸ καθ' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ πάσχειν· «ἐν μηδὲν αὐτὸ καθ' αὐτὸ εἶναι, μηδ' αὖ τὸ ποιοῦν ἢ πάσχον, ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συγγιγνομένων τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰ αἰσθητὰ ἀποτίκτοντα τὰ μὲν ποιά ἅττα γίνεσθαι, τὰ δὲ αἰσθανόμενα.» Ἐκ τῆς συντυχίας δὲ τῶν δύο τούτων κινήσεων γεννῶνται αἱ παραστάσεις ἡμῶν περὶ τῶν πραγμάτων. π. χ. ἐὰν ἀντικείμενόν τι πλησιάσῃ πρὸς τὸ αἰσθητήριον τὸ μὲν πλησιάσαν γίνεται ποιῶν, τὸ δὲ αἰσθητήριον πάσχον· οὕτω δὲ γεννᾶται ἐν τῷ ὀργάνῳ ὠρισμένον τι αἶσθημα καὶ τὸ ἀντικείμενον φαίνεται ἔχον ὠρισμένας ιδιότητας· ὁ ὀφθαλμὸς δὲν γίνεται ὄρων, ἐὰν δὲν προσβάλληται ὑπὸ χρώματος, τὸ ἀντικείμενον δὲν ἔχει χρῶμα, ἐὰν δὲν δρᾶται ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν· ἀλλὰ χρῶμα δὲν εἶνε οὔτε τὸ προσβάλλον οὔτε τὸ προσβαλλόμενον ἀλλὰ μεταξὺ τι ἐκάστῳ ἴδιον γεγονός. «Τὸ πᾶν κινήσεις ἦν καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτο οὐδέν, τῆς δὲ κινήσεως δύο εἶδη, πλῆθος μὲν ἄπειρον ἐκάτερον, δύναμιν δὲ τὸ μὲν ποιεῖν ἔχον, τὸ δὲ πάσχειν· ἐκ δὲ τῆς τούτων ὁμιλίας τε καὶ τρίψεως πρὸς ἄλληλα γίγνεται ἕκγονα πλήθει μὲν ἄπειρα, δίδυμα δέ, τὸ μὲν αἰσθητόν, τὸ δὲ αἰσθησις, αἰεὶ συνεκπίπτουσα καὶ γεννωμένη μετὰ τοῦ αἰσθητοῦ» καὶ κατωτέρω· «ἐπειδὴ οὖν ὄμμα καὶ ἄλλο τι τῶν τούτῳ ζυμμέτρων πλησιάσαν γεννήσῃ τὴν λευκότητά τε καὶ αἰσθησιν αὐτῆ ζύμφυτον, ἃ οὐκ ἂν ποτε ἐγένετο ἐκατέρου ἐκείνων πρὸς ἄλλο ἐλθόντος, τότε δὴ μεταξὺ φερομένων τῆς μὲν ὄψεως πρὸς τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς δὲ λευκότητος πρὸς τοῦ συναποτίκτοντος τὸ χρῶμα, ὁ μὲν ὀφθαλμὸς ἄρα ὄψεως ἐμπλεως ἐγένετο καὶ δρᾶ δὴ τότε καὶ ἐγένετο οὐ τι ὄψις ἀλλ' ὀφθαλμὸς ὄρων, τὸ δὲ ζυγγενῆσαν τὸ χρῶμα λευκότητος περιεπλήσθη καὶ ἐγένετο οὐ λευκότης αὖ ἀλλὰ λευκόν, εἴτε ξύλον εἴτε λίθος εἴτε ὄτιοῦν συνέβη χρωσθῆναι τῷ τοιούτῳ χρώματι. καὶ τᾶλλα δὴ οὕτω, σκληρὸν καὶ θερμὸν καὶ πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον ὑποληπτέον, αὐτὸ μὲν καθ' αὐτὸ μηδὲν εἶναι . . . οὔτε γὰρ ποιοῦν ἐστὶ τι, πρὶν ἂν τῷ πάσχοντι ζυνέλθῃ, οὔτε πάσχον, πρὶν ἂν τῷ ποιοῦντι· τό τέ τι ζυνελθὸν καὶ ποιοῦν ἄλλῳ αὖ προσπεσὸν πάσχον ἀνεφάνη ὥστε ἐξ ἀπάντων τούτων, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέγομεν, οὐδὲν εἶναι ἐν αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἀλλὰ τι γίνεσθαι, τὸ δὲ εἶναι πανταχόθεν ἐξαιρετέον.»

Τὰ πράγματα λοιπὸν εἶνε τοιαῦτα, οἷα ἐκάστῳ φαίνονται· ὥς οἷα μὲν ἕκαστα ἐμοὶ φαίνεται, τοιαῦτα μὲν ἐστὶν ἐμοί, οἷα δὲ σοί, τοιαῦτα δὲ αὖ

σοί, ἄνθρωπος δὲ σύ τε κἀγώ» Διὰ τοῦτο πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι τῶν δὲ μὴ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστιν· οὐδεμία δὲ ἀντικειμενικὴ κοινὴ ἀλήθεια ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνον ὑποκειμενικὴ φαινομένη ἀλήθεια, καὶ οὐδὲν εἰδέναι γενικὸν κύρος ἔχον, ἀλλὰ δοξάζειν μόνον· ὥστε κριτήριον τῆς ἀληθείας περὶ πάντων τῶν πραγμάτων εἶνε ἢ ἐκάστοτε δόξα καὶ αἴσθησις ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων· αὕτη δὲ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν χρόνου εἶνε διάφορα, διότι οὐδέποτε τὸ αἰσθανόμενον καὶ τὸ αἰσθητὸν εἶνε ταῦτὸν αἰεὶ, ἀλλὰ μεταβαλλόμενον. «Σωκ. τί δέ; ἄλλω ἀνθρώπῳ ἄρ' ὁμοιον καὶ σοὶ φαίνεται ὁτιοῦν; ἔχεις τοῦτο ἰσχυρῶς, ἢ πολὺ μᾶλλον, ὅτι οὐδὲ σοὶ αὐτῷ ταῦτὸν διὰ τὸ μηδέποτε ὁμοίως αὐτὸν σεαυτῷ ἔχειν;» Ὁ Γοργίας εἰς τὰς αὐτὰς δόξας φθάνει ἐν τῇ συγγραφῇ περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἢ περὶ φύσεως λέγων ὅτι

α) οὐδὲν ἔστι,

β) εἰ ἔστιν, ἄγνωστόν ἐστιν

γ) εἰ καὶ γνωστόν, ἀλλ' οὐ δηλωτὸν τοῖς ἄλλοις.

Τοῦ πρώτου ἢ ἀπόδειξις στηρίζεται ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν Ἐλεατῶν εἰ δ' ἔστιν ἦτοι τὸ ὄν ἐστιν ἢ τὸ μὴ ὄν ἢ ἀμφοτέρω ἅμα. (Σεξτ. Μαθ. 66).

α') Τὸ μὴ ὄν ὁμοίως δὲν δύναται νὰ ὑπάρχη διότι οὐδὲν δύναται νὰ εἶνε ὄν καὶ μὴ ὄν ἅμα, ἐπειδὴ τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν εἰσὶν ἀντίθετα, δὲν δύναται τὸ ὄν νὰ ἀποδοθῇ τῷ μὴ ὄντι, διότι εἰ ἔστιν τὸ μὴ ὄν, ἔσται τε ἅμα καὶ οὐκ ἔσται· ὡς μὴ ὄν δὲ πάλιν νοούμενον ἔσται· παντελῶς δὲ ἄτοπον τὸ εἶναι τι ἅμα καὶ μὴ εἶναι· οὐκ ἄρα ἔστι τὸ μὴ ὄν· καὶ ἄλλως εἰ τὸ μὴ ὄν ἔστι, τὸ ὄν οὐκ ἔσται. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, ὅτι εἰ ἔστιν ἦτοι ἀγέννητον ἢ γενόμενον, καὶ εἰ μὴ ἀγέννητον, ἄπειρον, τὸ δ' ἄπειρον δὲν εἶναι ὄν. διότι οὔτε ἐν ἑαυτῷ δύναται νὰ εἶναι οὔτε ἐν ἄλλῳ· διότι οὕτως ἤθελον εἶναι ἢ δύο ἢ πλείονα, τό τε ἐνὸν καὶ τὸ ἐν ᾧ. μηδαμοῦ δ' ὄν δὲν δύναται νὰ εἶναι (ποῦ δηλ.)· οὔτε γενόμενον δύναται νὰ εἶναι, διότι ἔπρεπε νὰ γείνη ἢ ἐξ ὄντος ἢ ἐκ μὴ ὄντος· εἰ δὲ τοῦτο, ἔπρεπε πρὶν ἢ γείνη νὰ ὑπῆρχεν, ἢ τὸ μὴ ὄν νὰ εἶναι ἅμα ὄν. Οὐδὲν δύναται νὰ γείνη οὔτε ἐξ ὄντος οὔτε ἐκ μὴ ὄντος· εἰ μὴ ἔστι τὸ μὴ ὄν, οὐδὲν δύναται νὰ γείνη ἐκ μὴ ὄντος· εἰ δ' ὄν ἔστιν, οὐ γέγονεν, ἀλλ' ἔστιν ἤδη· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον οὐδὲ τὸ συναμφοτέρον· διότι ἀτίδιον ἔσται ἅμα καὶ γεννητόν· ταῦτα δ' εἰσὶν ἀναίρετικά ἀλλήλων· ἔτι δ' εἰ ἔστιν, ἢ ἐν ἔστιν ἢ πλείω· ἐν δὲ δὲν δύναται νὰ εἶναι, διότι ἔπρεπε νὰ ἔχη μέγεθος καὶ εἰ μέγεθος εἶχε, θὰ ἦτο διαίρετόν· οὐδὲ πολλά, διότι ταῦτα ὑποθέτουσιν ἐν καὶ κίνησιν, αὕτη δὲ διαίρεσιν ἐπ' ἄπειρον, τουτέστι μὴ ὄν· οὐδὲ συναμφοτέραι, διότι τὸ ὄν δὲν θὰ διέφερε τοῦ μὴ ὄντος παντελῶς. Ἐὰν δὲ μήτε ἐν, μήτε πολλά δύνα-

ται νὰ εἶναι, ἔστιν οὐδέν· κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὁ Γοργίας ἀποδεικνύει ὅτι οὐδέν ἐστιν.

β') Ἡ δὲ δευτέρα ἀπόδειξις ἔστιν, εἴ ἔστιν, ἄγνωστόν ἐστιν. Ἡ ἀπόδειξις αὕτη ὑποθέτει, ὅτι καὶ εἴ ἔστι τι, θὰ ἦτο ἄγνωστον, διότι τὸ ὄν δὲν δύναται νὰ νοηθῆ, καὶ τὸ νοητὸν ἔπρεπε νὰ εἶναι ὑπάρχον, καὶ οὐδεμία ἡμαρτημένη παράστασις θὰ ἦτο δυνατή· τὸ μὴ ὄν οὐδὲ νὰ νοηθῆ δύναται· εἰ δ' οὕτως, οὐδεὶς λέγει, ὅτι οὐδέν ψεῦδος ἔστιν καὶ ἂν φρονῆ ὅτι ἐν πελάγει ἄρματα τρέχουσιν, καὶ εἰ μὴ βλέπει ταῦτα, ὀφείλει νὰ πιστεῦῃ· εἰ δὲ ὄν οὔτε γινώσκεται οὔτε νοεῖται, ἔστιν ἄγνωστον. (Σεξτ. 82).

γ') « Ἡ τρίτη ἀπόδειξις, εἰ γνωστόν, ἀλλ' οὐ δηλωτὸν ἄλλοις· διότι ὁ εἶδέ τις πῶς δύναται νὰ εἴπῃ λόγῳ, ἢ πῶς δύναται ἐκείνῳ ἀκούσαντι, νὰ γείνη δηλὸν μὴ ἰδόντι; διότι ὡς ἡ ὄψις δὲν γινώσκει τοὺς φθόγγους, οὕτως οὐδ' ἡ ἀκοὴ τὰ χρώματα ἀκούει, ἀλλὰ φθόγγους καὶ ὁ λέγων λέγει λόγον ἀλλ' οὐ χρῶμα οὐδὲ πρᾶγμα· εἰ δὲ καὶ ἐνδέχεται, ἀλλὰ πῶς ὁ ἀκούων τὸ αὐτὸ νοήσει; διότι ἀδύνατον τὸ αὐτὸ ἅμα νὰ εἶναι, ἐν πλείοσι καὶ κεχωρισμένοις· διότι τὸ ἐν θὰ ἦτο δύο· καὶ εἰ ἐν πλείοσι καὶ ταῦτόν ἐστιν, οὐδέν κωλύει τὸ νὰ φαίνεται μὴ ὁμοιον αὐτοῖς μὴ ὁμοίοις πάντη ἐκείνοις καὶ ἐν τῷ αὐτῷ φαίνεται δὲ οὐδ' αὐτὸς αὐτῷ ὁμοια αἰσθανόμενος ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἀλλ' ἕτερα τῆ ἀκοῆ καὶ τῆ ὄψεως, καὶ νῦν τε καὶ πάλαι διαφόρως (Ἀριστ. περὶ Ξεν. κτλ. 6). Ὁ δὲ Σέξτος λέγει, ὅτι, ὁ λόγος ἀπὸ τῶν ἐξωθεν προσπιπτόντων ἡμῖν πραγμάτων συνίσταται, τουτέστι τῶν αἰσθητῶν· εἰ δὲ τοῦτο, ὁ λόγος δὲν εἶναι παραστατικὸς τοῦ ἐκτός, ἀλλὰ τὸ ἐκτός τοῦ λόγου μνηστικὸν γίνεται, καὶ οὐδὲ δύναται τις εἰπεῖν κατὰ ποῖον τρόπον τὰ ὄρατὰ καὶ ἀκουστὰ ὑπόκεινται, οὕτω καὶ ὁ λόγος κτλ. Αἱ δύο τελευταῖαι ἀποδείξεις φαίνονται ἴδιαι, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐλεατῶν ἀπερρίφθησαν. » (ἱστορ. φιλ. Κοτζ. σελ. 300).

Ταῦτα οὐδέν ἄλλο εἶνε ἢ σοφίσματα κρατύνοντα τὴν περὶ γνώσεως ἀμφιβολίαν. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ ἐν δὲν δύναται σύναμα νὰ εἶνε πολλὰ καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τοῦ ὑποκειμένου δὲν πρέπει πολλὰ νὰ κατηγορῶνται· πρέπει λοιπὸν νὰ λέγηται τὸ ἀγαθὸν ἀγαθόν, οὐχὶ ἄνθρωπος ἀγαθός, ἀλλ' ἄνθρωπος ἄνθρωπος. « λέγομεν ἄνθρωπον δὴ που πύλλ' ἅττα ἐπονομάζοντες, τάτε χρώματα ἐπιφέροντες αὐτῷ καὶ τὰ σχήματα καὶ μεγέθη καὶ κακίας καὶ ἀρετάς, ἐν οἷς πᾶσι καὶ ἑτέροις μυρίοις οὐ μόνον ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναι φάμεν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸν καὶ ἕτερα ἄπειρα καὶ τᾶλλα δὴ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὕτως ἐν ἑκαστὸν ὑποθέμεναι πάλιν αὐτὸ πολλὰ καὶ πολλοῖς ὄνομασι λέγομεν. Θεαίτ. Ἀληθῆ λέγεις. Ξε. Ὅθεν γε, οἶμαι τοῖς τε νέοις

καὶ τῶν γερόντων τοῖς ὄψιμαθέσι θοίνην παρσκευάκαμεν· εὐθὺς γὰρ ἀντι-
λαβέσθαι παντὶ πρόχειρον ὡς ἀδύνατον τά τε πολλὰ ἐν καὶ τὸ ἐν πολλὰ
εἶναι, καὶ δὴ που χαίρουσιν οὐκ ἔωντες ἀγαθὸν λέγειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ
τὸ μὲν ἀγαθὸν ἀγαθόν, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἄνθρωπον.» «Ἐθορυβοῦντο δὲ
καὶ οἱ ὕστερον τῶν ἀρχαίων, ὅπως μὴ ἅμα γένηται αὐτοῖς τὸ αὐτὸ ἐν
καὶ πολλὰ· διὸ οἱ μὲν τὸ ἐστὶν ἀφείλον, ὡσπερ Λυκόφρων, οἱ δὲ τὴν λέξιν
μετερρύθμιζον, ὅτι ἄνθρωπος οὐ λευκός ἐστιν, ἀλλὰ λελεύκωται.»

Ξενιάδης δὲ ὁ Κορίνθιος, οὗτινος καὶ ὁ Δημόκριτος ποιεῖται μείλια, *εἶπεν ὅτι πάντα ἐστὶ ψευδῆ καὶ πᾶσα φαντασία καὶ δόξα ψεύδεται, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πᾶν τὸ γιγνόμενον γίγνεται καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν πᾶν τὸ φθειρόμενον φθείρεται.*

Τοιαύτη εἶνε ἡ θεωρία περὶ τῆς γνώσεως τῶν σοφιστῶν.

Ἐριστική. Αὕτη οὕσα ἀχώριστος τῆς σοφιστικῆς εἶνε τέχνη περιπλέκου-
σα τὰ πάντα εἰς ἀμφιβολίαν καὶ δυναμένη νὰ ἀποδεικνύη πᾶσαν πρότα-
σιν ἀληθῆ τε ἅμα καὶ ψευδῆ· πρῶτος ὁ Πρωταγόρας εἶπεν ὅτι δύο λόγοι
εἶνε περὶ παντὸς πράγματος ἀντικείμενοι πρὸς ἀλλήλους. Τὴν ἀντίφασιν
ταύτην κατεπολέμησε λογικῶς ὁ Ἀριστοτέλης εἰπὼν ὅτι ἀδύνατον εἶνε
τὸ αὐτὸ νὰ ὑπολαμβάνη τις, ὅτι εἶνε καὶ δὲν εἶνε, καὶ ἂν τοῦτο δεχθῶ-
μεν, τότε ἀληθεύουσιν ἅμα καὶ ψεύδονται πάντες· πιστὴν δὲ εἰκόνα τῆς
ἐριστικῆς εὐρίσκει τις ἐν τῷ Εὐθυδήμῳ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἐν τοῖς σοφι-
στικοῖς ἐλέγχοις τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐνθα βλέπει τις ὅτι ἐξ ἐπιπο-
λαίων ἀναλογιῶν, ἐκ δισήχρων ἐννοιῶν γίνονται οἱ τολμηρότατοι τῶν
συλλογισμῶν, οἵτινες εἶνε πλημμελέστατοι. Οἱ ψευδεῖς ὅμως οὗτοι
συλλογισμοὶ προπαρσκευάσαν τὴν λογικὴν· ἰδοὺ δὲ ἐν παρα-
δείγματι τοιούτους τινὰς συλλογισμούς· «εἶνε ἀδύνατον νὰ μάθῃ
τίς τι, διότι ὁ γινώσκει, τοῦτο δὲν μανθάνει, καὶ ὁ δὲν γινώσκει δὲν ζη-
τεῖ· ὁ γινώσκων ἐν, γινώσκει πάντα καὶ τοῦναντίον ὁ μὴ γινώσκων ἐν,
οὐδὲν γινώσκει. Τὸ σιμὸν κοιλότης ῥινός ἐστιν, ἔστι δὲ ῥίς σιμή, ἔστιν
ἄρα ῥίς ῥίς κοίλη· τὰ κακὰ ἀγαθὰ· τὰ γὰρ δέοντα ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ
δέοντα· ἄρα ὁ ὄρα τις, τοῦτο ὄρα; ὄρα δὲ τὸν κίονα, ὥστε ὄρα ὁ κίων·»
περὶ τὰ σοφίσματα ταῦτα πολλῶ περισσότερον τῶν πρότερον σοφιστῶν
ἠσχολήθησαν οἱ ὕστερον γενόμενοι.

Ἄρετή. — Οἱ σοφισταὶ ἤθελον νὰ εἶνε διδάσκαλοι τῆς ἀρετῆς, ἥτις
κατ' αὐτοὺς ἦτο ὁ ἰκανὸς ἄνθρωπος, ὅπως κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οὗ-
τος ἐνομιζέτο· καθόλου δὲ ἀρετὴ ἐθεωρεῖτο πᾶν ὅ,τι ἦτο χρήσιμον πρὸς
τὸν πολιτικὸν καὶ ἰδιωτικὸν βίον μὴ ἀποκλειομένης καὶ τῆς σωματικῆς
δεξιότητος καὶ τῆς χρηστότητος τοῦ χαρακτῆρος. Ὁ Πρωταγόρας ἐπιθυ-

μει δὲ μαθητῆς ὃν διδάσκει καθ' ἐκάστην νὰ γίνηται βελτίων, ὥστε νὰ γείνη καλὸς πατήρ καὶ ἀγαθὸς πολίτης. Ὀνομάζων δὲ τὴν ἀρετὴν τὸ κάλλιστον, δὲν θέλει οὔτε πᾶσα ἡδονὴ νὰ θεωρῆται ἀγαθὸν, οὔτε πᾶσα λύπη κακόν. Ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ τοῦ Πλάτωνος φέρεται ὅτι τὰ μὲν ζῶα ἔχουσιν ἀμυντικὰ ὄπλα, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἔχει τὴν αἰδῶ καὶ δίκην. « Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν, μὴ ἀπόλοιστο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἰέν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. » Ταύτας τὰς ιδιότητας φαίνεται ὅτι φύσει ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων κέκτηται. Ἐκ τούτου ὑποληπτέον ὅτι τὸ δίκαιον ἐνταῦθα μὲν ὡς φυσικὸς νόμος θεωρεῖται, ἀλλαχοῦ δὲ εἰς φυσικὸν καὶ θετὸν σχίζεται. Καθόλου δὲ βάσις τῆς ἠθικῆς ἦν ἡ ἡδονὴ καὶ τὸ κέρδος, ὡς ἔλεγεν ὁ Πρωταγόρας, τὴν μὲν ἡδονὴν διώκετε ὡς ἀγαθόν, τὴν δὲ λύπην φεύγετε ὡς κακόν. Ὁ χαρακτήρ ὅμως τοῦ σοφιστοῦ τούτου ἦτο ἄξιος θαυμασμοῦ κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν παλαιῶν, διότι δὲν ἐπειρᾶτο νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς θεωρίας ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ. Οἱ δὲ ἄλλοι σοφισταί, οἱ ὕστερον, κατηγοροῦνται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὡς ἀνήθικοι συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς αὐτῶν διάγοντες· ἰδοὺ δὲ ἀκριβεστέραν εἰκόνα περὶ ἀρετῆς ἐν τῷ Μένωνι τοῦ Πλάτωνος. « Τί φῆς ἀρετὴν εἶναι; ἀλλ' οὐ χαλεπὸν, ὦ Σώκρατες, εἰπεῖν, πρῶτον μὲν, εἰ βούλει, ἀνδρὸς ἀρετὴν ῥάδιον, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἀνδρὸς ἀρετὴ, ἱκανὸν εἶναι τὰ τῆς πόλεως πράττειν, καὶ πράττοντα τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς καὶ αὐτὸν εὐλαβεῖσθαι μηδὲν τοιοῦτο παθεῖν. Εἰ δὲ βούλει γυναικὸς ἀρετὴν, οὐ χαλεπὸν διελθεῖν, ὅτι δεῖ αὐτὴν τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖν σώζουσαν τε τὰ ἔνδον καὶ κατήκοον οὔσαν τοῦ ἀνδρός. Καὶ ἄλλη ἐστὶ παιδὸς ἀρετὴ καὶ θηλείας καὶ ἄρρενος καὶ πρεσβυτέρου ἀνδρός, εἰ μὲν βούλει ἐλευθέρου, εἰ δὲ βούλει δούλου· καὶ ἄλλαι πάμπολλαι ἀρεταὶ εἰσι, ὥστε οὐκ ἀπορία εἰπεῖν ἀρετῆς πέρι ὅ,τι ἐστὶ. Καθ' ἐκάστην γὰρ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἡλικιῶν πρὸς ἕκαστον ἔργον ἐκάστῳ ἡμῶν ἡ ἀρετὴ ἐστὶ. ὡσαύτως δὲ, οἶμαι, ὦ Σώκρατες, καὶ ἡ κακία. »

Ἠθικὴ σκέψις. — Ἐὰν ἀλήθεια γενικὸν κῦρος ἔχουσα δὲν ὑπάρχει, καὶ οὐδεὶς νόμος δὲν δύναται νὰ ὑπάρχη γενικὸν κῦρος ἔχων· ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ παριστάται εἶνε μέτρον πάντων χρημάτων καὶ ἐν τῷ πράττειν θὰ εἶνε. Ἐὰν ἐκάστῳ ἀληθὲς εἶναι τοῦτο, ὅπερ αὐτῷ φαίνεται ἀληθὲς, πρέπει καὶ ἐκάστῳ δίκαιον καὶ ἀγαθὸν νὰ εἶνε τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὡς τοιοῦτον νομιζόμενον· ἕκαστος λοιπὸν ἔχει τὸ δίκαιον τῆς φύσεως, νὰ ἀκολουθῆ τὰς ἰδίας κλίσεις καὶ αὐτογνώμονας βουλήσεις, ἂν καὶ ὑπὸ τῶν νόμων καὶ τῶν ἠθῶν κωλύεται· διότι οἱ νόμοι καὶ τὰ ἠθῆ ὡς ἀνάγκη παραβλάπτου-

σι τὸ δίκαιον τῆς φύσεως· οἱ δυνάμενοι λοιπὸν αἷς ὑπερπηδῶσι τοὺς νόμους καὶ τὰ ἤθη, οὓς οὐδεὶς εἶναι ὑπόχρεως νὰ τηρῇ.

Δίκαιον. — Οἱ νόμοι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι σταθερόν τι αἰωνίως ἰσχυρόν, ἀλλὰ μεταβαλλόμενον, δὲν εἶνε σπουδαῖον πρᾶγμα κατὰ τοὺς σοφιστάς. Οἱ νόμοι λοιπὸν δὲν εἶνε φύσει, ἀλλὰ τέχνη. Νόμος καὶ φύσις διαφέρουσι, διότι ἡ δικαιοσύνη κατὰ νόμον μὲν εἶνε καλόν τι, κατὰ φύσιν δὲ δὲν εἶνε καλόν. Τὰ καλὰ, φύσει μὲν εἶνε ἄλλα, νόμῳ δὲ ἕτερα, τὰ δὲ δίκαια, οὐδὲ ὑπάρχουσι φύσει, ἀλλὰ πάντοτε οἱ ἄνθρωποι μετατίθενται ταῦτα· δίκαια δὲ καὶ ἀδίκαια καὶ ὅσια καὶ ἀνόσια θέλουσιν οἱ σοφισταὶ νὰ ἰσχυρίζωνται ὅτι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν φύσει ὑπάρχει οὐσίαν ἑαυτοῦ ἔχον, ἀλλὰ τὸ κοινῇ δόξαν τοῦτο γίνεται ἀληθὲς ὅταν δόξη καὶ ὅσοι ἂν δοκῇ χρόνον. Οἱ θετοὶ νόμοι ἀναγκάζουσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ πράττωσι πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν καὶ ὄντες ἐκούσιοι θεσμοὶ ἐξαφανίζουσι τὸ δίκαιον τῆς φύσεως κατὰ τὸν Ἰππίαν, ὅστις ἀμφισβητῶν περὶ τοῦ κύρους τῶν νόμων, οἵτινες πολλάκις μεταβάλλονται, θέλει τὸ δίκαιον ὡς θεῖος νόμος νὰ ἔχη τοιαύτην ἰσχύον, ὥστε πανταχοῦ ὁμοίως νὰ τηρῆται. Ἐν γένει δὲ δίκαιον εἶναι τὸ δίκαιον τῆς φύσεως (τοῦ ἰσχυροτέρου) καὶ περ μὴ ἀναγνωρίζομενον ὑπὸ τῶν νόμων.

Ὁ Θρασύμαχος λέγει « φημί γὰρ ἐγὼ εἶναι τὸ δίκαιον οὐκ ἄλλο τι, ἢ τὸ τοῦ κρείττονος ξυμφέρον, δημοκρατία μὲν δημοκρατικούς, τυραννίας δὲ τυραννικούς καὶ αἱ ἄλλαι οὕτω. Θέμεναι δὲ ἀπέφηναν τοῦτο δίκαιον τοῖς ἀρχομένοις εἶναι τὸ σφίσι ξυμφέρον καὶ τὸν τούτου ἐκβαίνοντα κολλάζουσιν ὡς παρανομοῦντά τε καὶ ἀδικοῦντα. Τοῦτ' οὖν ἐστὶ, ὃ βέλτιστε (Σώκρατες), ὃ λέγω ἐν ἀπάσαις ταῖς πόλεσι ταῦτόν εἶναι δίκαιον τὸ τῆς καθεστηκυίας ἀρχῆς ξυμφέρον· αὕτη δὴπου κρατεῖ, ὥστε συμβαίνει τῷ ὀρθῶς λογιζομένῳ πανταχοῦ εἶναι τὸ αὐτὸ δίκαιον τὸ τοῦ κρείττονος ξυμφέρον.» Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ὁ Καλλικλῆς λέγει· «ἀλλ' οἶμαι οἱ τιθέμενοι τοὺς νόμους ὡς ἀσθενεῖς ἄνθρωποι εἰσι καὶ οἱ πολλοί, πρὸς αὐτοὺς οὖν καὶ τὸ αὐτοῖς ξυμφέρον τοὺς τε νόμους τίθενται καὶ τοὺς ἐπαίνους ἐπαινοῦσι καὶ τοὺς ψόγους ψέγουσι, ἐκφοβοῦντες τε τοὺς ἐρρωμενεστέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ δυνατοὺς ὄντας πλέον ἔχειν, ἵνα μὴ αὐτῶν πλέον ἔχωσι, λέγουσιν ὡς αἰσχροὺν καὶ ἀδικὸν τὸ πλεονεκτεῖν, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἀδικεῖν, τὸ πλέον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν· ἀγαπῶσι, γὰρ οἶμαι, αὐτοί, ἂν τὸ ἴσον ἔχωσι φαυλότεροι ὄντες. Διὰ ταῦτα δὴ νόμῳ μὲν τοῦτο ἀδικὸν καὶ αἰσχροὺν λέγεται τὸ πλέον ζητεῖν ἔχειν τῶν πολλῶν καὶ ἀδικεῖν αὐτὸ καλοῦσιν· ἢ δέ γε, οἶμαι, φύσις αὕτη ἀποφαίνει αὖ, ὅτι δίκαιόν ἐστι τὸν ἀμείνω τοῦ χείρονος πλέον ἔχειν, καὶ τὸν δυνατώτερον τοῦ ἀδυνατωτέρου· δη-

λοι δὲ ταῦτα πολλαχοῦ ὅτι οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ὅλαις ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς γένεσι, ὅτι οὕτω τὸ δίκαιον κέκριται, τὸν κρείττω τοῦ ἥττονος ἄρχειν καὶ πλεόν ἔχειν.»

Ὁ Πρόδικος εἶναι ἐπαινέτης τῆς παλαιᾶς ἠθικῆς οὐδαμῶς διαφέρων τῶν πρακτικῶν σοφῶν καὶ ποιητῶν, τοῦ Ἡσιόδου, Σόλωνος, Σιμωνίδου, καὶ Θεόγνιδος. Τοῦτο γίνεται φανερόν ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ Ἀρετῆς καὶ Κακίας, αἵτινες προσέρχονται πρὸς τὸν Ἡρακλέα ἰποροῦντα ποίαν ὁδὸν νὰ τραπῆ τοῦ βίου. Ἀρετὴ λοιπὸν κατὰ τὸν Πρόδικον εἶναι πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ καλὰ τὰ διδόμενα ὑπὸ τῶν θεῶν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἐργαζομένοις καὶ ἐπιμελουμένοις.

Ὁ Ἰππίας ἀκολουθεῖ τὴν ἠθικὴν τοῦ λαοῦ. Ὅπως λοιπὸν ἐν τῇ περὶ τοῦ κόσμου θεωρίᾳ τὸ ὑποκείμενον (ὑποκειμενικότης) εἶνε ἀπερίοριστον, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, ὅστις ἔργον ἀνθρώπινον νομίζεται καὶ τὰ μὲν φαινόμενα διὰ τοῦ παριστάναί (διὰ τῶν δύο κινήσεων τοῦ πάσχειν καὶ ποιεῖν), τὰ δὲ ἦθη καὶ οἱ νόμοι διὰ τοῦ βούλεσθαι παράγονται. Ἄν λοιπὸν οἱ νόμοι εἶναι θετόν τι, εἶναι καὶ οἱ θεοί!

(ἔπεται τὸ τέλος)

Δ Ι Α Τ Α Γ Μ Α

Περὶ διδασκαλίας τῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων καὶ τῶν ἐξετάσεων τῶν ὑποψηφίων διδασκαλισσῶν ἐν τοῖς παρθεναγωγείοις τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς ἐταιρίας.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ Α΄.

Β Α Σ Ι Λ Ε Υ Σ Τ Ω Ν Ε Λ Λ Η Ν Ω Ν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν α') τὰ ἄρθρα 13, 14 καὶ 58 τοῦ περὶ δημοδιδασκαλίας νόμου τῆς 6 Φεβρουαρίου 1834, β') τὰ ἄρθρα 1 καὶ 5—15 τοῦ κανονισμοῦ τῶν Παρθεναγωγείων τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς ἐταιρίας τοῦ διὰ τοῦ Ἡμετέρου Διατάγματος τῆς 21 Ἰανουαρίου 1870 κεκυρωμένου, καὶ γ') τὸ Ἡμέτερον Διάταγμα τῆς 11 Μαΐου 1867 περὶ τοῦ Ἀρσακείου ὡς Διδασκαλείου διδασκαλισσῶν, καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ κανονίσωμεν ἐν αὐτοῖς